

EU-richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld in Vlaanderen

De Richtlijn (EU) 2024/1385 van het Europees Parlement en de Raad van 14 mei 2024 ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld is de eerste EU-wetgeving die specifiek gericht is op het bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.

De richtlijn pleit voor een **omvattende reeks regels en maatregelen om het aanhoudende probleem van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld doelgericht aan te pakken en tegemoet te komen aan de specifieke behoeften van de slachtoffers**. De bestaande bepalingen op Unie- en nationaal niveau zijn immers ontoereikend gebleken om dit geweld te bestrijden en te voorkomen.

Op 25 november 2024 hebben EIGE (European Institute for Gender Equality), FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) en Eurostat [cijfers](#) gepubliceerd over geweld tegen vrouwen in de 27 lidstaten van de Europese Unie. Deze publicatie bevat data voor de EU in zijn geheel en opgesplitst per land. Enkele kerncijfers voor de EU:

1 op de 3 vrouwen in de EU heeft in haar leven fysiek of seksueel geweld meegemaakt

1 op de 8 vrouwen heeft seksueel geweld, waaronder verkrachting, meegemaakt door iemand anders dan een (ex-)partner

1 op de 5 vrouwen heeft fysiek of seksueel geweld door een partner, naaste of huisgenoot meegemaakt

1 op de 3 vrouwen heeft seksueel grensoverschrijdend gedrag op het werk meegemaakt (2 op de 5 jonge vrouwen)

iets meer dan 1 op de 8 vrouwen die geweld meemaakten heeft aangifte gedaan bij de politie

De richtlijn stelt minimumregels vast voor de omschrijving van bepaalde strafbare feiten en sancties, evenals maatregelen ter bescherming en ondersteuning van slachtoffers en ter preventie van dit geweld. De lidstaten hebben **drie jaar** de tijd vanaf de inwerkingtreding van de richtlijn om deze om te zetten in nationale wetgevingen en dat is uiterlijk op 14 juni 2027.

Ook Vlaanderen staat voor de uitdaging om zijn (toekomstige) regelgeving, beleidsteksten en maatregelen te harmoniseren met deze EU-richtlijn. **Hieronder lijsten we de belangrijkste zaken op waar het Vlaamse Gewest en Gemeenschap volgens de Vrouwenraad nog verder moet op inzetten.**

Visie en uitgangspunten

Als basis moet het Vlaamse beleid geënt worden op de visie en de uitgangspunten die de EU-richtlijn in zijn overwegingen vooropstelt, met name:

- **Gelijkheid van vrouwen en mannen en non-discriminatie** zijn **kernwaarden** van de Unie én tegelijk **grondrechten**. Geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld ondermijnen de rechten van vrouwen en meisjes op gelijkheid in alle aspecten van het leven en belemmeren hun gelijke deelname aan de samenleving en het beroepsleven.
- **Geweld tegen vrouwen is een aanhoudende uiting van structurele discriminatie van vrouwen die voortvloeit uit historisch gegroeide ongelijke machtsverhoudingen** tussen vrouwen en mannen. Het is een vorm van gendergerelateerd geweld die **voornamelijk** aan vrouwen en meisjes wordt toegebracht door mannen. Het is geworteld in maatschappelijk bepaalde rollen, gedrag, activiteiten en eigenschappen die in een maatschappij passend worden geacht voor vrouwen en mannen. Bijgevolg moet bij de uitvoering van deze richtlijn een **genderbewust perspectief** worden gehanteerd. Geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld kunnen worden verergerd wanneer zij gepaard gaan met discriminatie op grond van een combinatie van geslacht en een andere grond of andere gronden van discriminatie. Personen die het slachtoffer zijn van **intersectionele discriminatie** lopen een **verhoogd risico op gendergerelateerd geweld**. Daarom moeten lidstaten de nodige aandacht geven aan slachtoffers van **intersectionele discriminatie**. Bijvoorbeeld bij vrouwen met een handicap, vrouwen met een laag inkomen, vrouwelijke gedetineerden, lesbische, biseksuele, transgender of intersekse personen... , Zij lopen immers een verhoogd risico op intimidatie, represailles en secundaire en herhaalde victimisatie.

Het is belangrijk dat Vlaanderen deze visie en de uitgangspunten meeneemt in de omzettingsmaatregelen.

De belangrijkste aanbevelingen voor Vlaanderen

- De **definities** die de richtlijn hanteert over “geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld, slachtoffer, aanbieder van hostingdiensten, aanbieder van tussenhandeldiensten, kind, afhankelijke persoon en bevoegde autoriteit” moeten door Vlaamse beleidsmakers en stakeholders in hun teksten overgenomen worden.
- Bij strafbare feiten ligt de focus op “vrouwelijke genitale verminking, gedwongen huwelijk, zonder instemming delen van intiem of bewerkt materiaal, cyberstalking, cyberintimidatie, online aanzetten tot geweld of haat en uitlokking, medeplichtigheid, en poging.” Vlaanderen moet daarom **extra inzetten op het voorkomen van deze vormen van geweld**.

- Bij de bescherming van slachtoffers en de toegang tot de rechter moet in de eerste plaats de **individuele beoordeling van de beschermingsbehoeften van het slachtoffer en de kinderen** op de voorgrond komen, zowel bij politie, justitie als in de hulpverlening en niet louter de focus op het gezin als systeem. De [instrumenten voor het opsporen van dwingende controle](#), ontwikkeld in het kader van het [Nationaal Actieplan gendergerelateerd geweld 2021-2025](#), kunnen daarvoor overal verder uitgerold worden. Op basis van de toepassing van dergelijke instrumenten moeten slachtoffers snel en adequaat worden **doorverwezen naar ondersteuningsdiensten via de individuele beoordeling van hun ondersteuningsbehoeften**.
- Vlaanderen beschikt al jaren over heel wat **ondersteuningsdiensten voor slachtoffers** zowel op justitieel niveau als bij welzijn en dit voor familiaal, seksueel geweld en vrouwelijke genitale verminking, **zoals de richtlijn het voorschrijft**. Extra inspanningen zijn nodig voor de **24u bereikbaarheid van de hulplijn 1712**. De aanpak van de ondersteuningsdiensten vraagt ook om een vroegtijdig ingrijpen en om een systematische intersectionele benadering. **Cybercriminaliteit, -seksisme en -geweld** moeten meegenomen worden in de beleidsmaatregelen over gendergerelateerd geweld en in het aanbod van de ondersteuningsdiensten.
- Het is aangewezen om een overzicht te voorzien op de website Vlaanderen.be van de ondersteuningsdiensten voor slachtoffers en daders, onder een rubriek gendergerelateerd geweld. Hierbij moet onderscheid gemaakt worden tussen instanties waar slachtoffers rechtstreeks terecht kunnen en instanties die enkel toegankelijk zijn na doorverwijzing.
- **Bijzondere aandacht moet gaan naar kinderen** die slachtoffer of getuige zijn van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Deze kinderen lijden directe psychologische en emotionele schade die gevolgen heeft voor hun ontwikkeling, en lopen een verhoogd risico, zowel op korte als op lange termijn, aan lichamelijke en geestelijke ziekten. Bijgevolg moeten ondersteuningsdiensten inzetten op de veiligheid van de kinderen en daarbij uitgaan van het belang van het kind. De richtlijn verwijst naar het fenomeen van **dwingende controle** dat zich kan voordoen ongeacht of de pleger deel uitmaakt of heeft uitgemaakt van het gezin. In de praktijk is hier werk aan de winkel voor justitie/magistraten burgerlijk recht, jeugdrecht en strafrecht wat betreft **samenwerking voor bepaalde dossiers en de inschatting van de risico's voor de slachtoffers/kinderen**. Hier speelt in elk geval ook het spanningsveld tussen het recht op contact van de ouder met het kind en het belang en de stem van het kind. Dit probleem moet op de (nationale) beleidsagenda komen.

Preventie

Vlaanderen moet ook verder inzetten op primaire, secundaire en tertiaire **preventieve maatregelen**.

De **primaire preventieve maatregelen** moeten conform de richtlijn focussen op het **voorkomen van geweld** en kunnen acties omvatten zoals bewustmakingscampagnes en gerichte educatieve programma's om het grote publiek meer inzicht te geven in de verschillende uitingen van alle vormen van geweld en de gevolgen daarvan en om van jongs af aan de kennis over instemming in interpersoonlijke relaties te vergroten.

Vooraf op het vlak van primaire preventie is er marge voor verbetering in Vlaanderen:

- **Campagnes van de overheid en door organisaties**, die doorgaans van zeer tijdelijke aard zijn, moeten regelmatig herhaald worden en raadpleegbaar zijn in een online overzicht. De impact ervan zou best gemeten worden om nadien eventueel te kunnen bijsturen. Ook het genderperspectief conform de richtlijn moet erin opgenomen worden.
- Nieuwe campagnes moeten over een langere termijn uitgewerkt worden om schadelijke genderstereotypen te bestrijden opdat bijvoorbeeld seksistische en racistische discours, die kunnen leiden tot discriminatie en gendergerelateerd geweld, verdwijnen.
- **Educatieve programma's moeten ingebed worden in de leerdoelen in de verschillende graden van het onderwijs**, gericht op het herkennen van risicofactoren en het doorbreken van schadelijke sociale normen, aangepast aan de leeftijdsniveaus van de kinderen.

Secundaire preventieve maatregelen moeten, zo stelt de richtlijn, erop gericht zijn geweld vroegtijdig op te sporen en de progressie of escalatie ervan in een vroeg stadium te voorkomen. Relevant hierbij zijn de hoger vermelde risicotaxatie-instrumenten, ook in functie van de individuele beoordeling van de beschermingsbehoeften van het slachtoffer en de kinderen, en voor de individuele beoordeling van hun ondersteuningsbehoeften, die door alle Vlaamse stakeholders bij politie, justitie en hulpverlening zouden moeten toegepast worden.

Tertiaire preventie moet volgens de richtlijn gericht zijn op het voorkomen van recidive en revictimisatie en op het naar behoren omgaan met de gevolgen van het geweld, en kan de bevordering van interventie door omstanders, centra voor vroegtijdige interventie en interventieprogramma's omvatten.

Vlaanderen beschikt al over een aantal **interventieprogramma's voor daders van seksueel en familiaal geweld** door diverse organisaties georganiseerd (zowel voor justiciabelen als voor deelnemers op vrijwillige basis), maar ze moeten overal verder **'structureel' uitgerold worden**.

Deze programma's moeten een genderperspectief integreren waarbij de relatie tussen geweld en structurele ongelijkheden en machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen wordt begrepen, evenals de onderliggende historische en sociale constructie van mannelijkheid en vrouwelijkheid. Dit systemisch perspectief weerhoudt daders om opnieuw geweld te plegen. Het is belangrijk dat organisaties, verenigingen en instellingen die deze programma's opzetten duurzaam gefinancierd worden.

Daarnaast moeten er specifieke maatregelen komen ter voorkoming van verkrachting en moet er bewustmaking zijn rond het begrip toestemming. In het volgend Vlaams actieplan gendergerelateerd geweld moet daarom opnieuw een luik over seksueel geweld en verkrachting worden opgenomen, dat rekening houdt met de vereisten van de EU-richtlijn (artikel 35). Sensoa moet hier met [het vlaggensysteem](#) – hoe reageren op seksueel grensoverschrijdend gedrag - een belangrijke sensibiliserende en preventieve rol kunnen blijven spelen. Hun aanbod voor begeleiders van kinderen en jongeren in de schoolcontext moet in het onderwijscurriculum ingebed worden. Ook hun aanbod voor begeleiders van volwassenen en medewerkers, van begeleiders van kinderen en jongeren met een gewone seksuele ontwikkeling of met bijzondere behoeften (zoals een seksueel trauma, een beperking, een andere genderidentiteit, seksuele oriëntatie of cultuur,...) moet verder uitgerold en bestendig worden.

Professionals (politie, gerechtsmedewerkers, advocaten, gezondheidswerkers, sociale diensten en onderwijspersoneel) moeten algemene en gespecialiseerde **opleidingen** volgen. Een Vlaams kadaster van alle opleidingen voor professionals uit diverse sectoren (die al voorzien worden) zou moeten uitgewerkt worden en daarbij nagaan of ze aandacht hebben voor geweld tegen vrouwen en familiaal geweld om nadien de nodige aanpassingen te kunnen doen, conform de visie van de richtlijn.

Het gebrek aan harmonisatie van de opleidingsprogramma's moet weggewerkt worden in samenwerking met de federale overheid en de andere gemeenschappen.

Volgende tools die uitgewerkt zijn in het kader van het Nationaal Actieplan ter bestrijding van gendergerelateerd geweld (NAP) 2011-2015, met als doel een gemeenschappelijke aanpak van gendergerelateerd geweld te bevorderen, moeten in Vlaanderen verder bekend gemaakt worden bij de relevante professionals:

- Het [handboek over het Verdrag van Istanbul](#) dat professionals meer inzicht geeft in de verbintenissen van België. Het bevat ook voorbeelden van goede praktijken in de strijd tegen geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Het [opleidingskader 'Gendersensitief omgaan met geweld'](#) dat professionals de nodige kennis en tools aanreikt om genderspecifiek geweld te identificeren, gepast te reageren op een slachtoffer of dader en door te verwijzen naar gespecialiseerde hulpverlening. Het didactisch materiaal is bedoeld om te worden geïntegreerd in verschillende bestaande opleidingsprogramma's (politie, justitie, sociale hulpverlening, enz.) of om nieuwe programma's op te starten.

Wat betreft **coördinatie en samenwerking** werkt het Agentschap Justitie en Handhaving nauw samen met het federale niveau en de deelstaten inzake implementatie, monitoring en evaluatie van beleidsmaatregelen die opgenomen zijn in het huidige en toekomstige nationaal actieplan gendergerelateerd geweld. Vlaamse middenveldorganisaties die beleidsmatig werken rond gendergerelateerd geweld en die op het terrein actief zijn met zowel slachtoffers als daders moeten daarbij betrokken worden.

Op deze manier kan Vlaanderen tot een geïntegreerde aanpak komen met een krachtige preventie enerzijds, en structurele ondersteuning en bescherming van slachtoffers anderzijds. Dit zijn cruciale stappen richting een veiligere en respectvollere samenleving.

Wat de **samenwerking op EU-niveau** betreft kan Vlaanderen beste praktijken uitwisselen via bestaande netwerken op EU-niveau die relevant zijn voor geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld en met de betrokken agentschappen van de EU.

Inzake **gegevensverzameling en onderzoek** bepaalt artikel 44 van de richtlijn dat statistieken minimaal en op een centraal niveau beschikbare gegevens bevatten, uitgesplitst naar geslacht, leeftijdsgroep (kind/volwassene) van het slachtoffer en de dader en, waar mogelijk en relevant:

- de relatie tussen het slachtoffer en de dader)
- de gemelde strafbare feiten en veroordelingen,
- het aantal slachtoffers dat om het leven is gekomen,
- het aantal en de capaciteit van toevluchtsoorden en
- het aantal telefonische contacten met de nationale hulplijnen.

Daarnaast moeten er **regelmatig bevolkingsonderzoeken** uitgevoerd worden om de prevalentie en trends van alle onder deze richtlijn vallende vormen van geweld te monitoren, conform de instructies van het EIGE (Europees Instituut voor gendergelijkheid).

Momenteel is het voor gebruikers moeilijk om aan data over gendergerelateerd geweld in Vlaanderen te geraken. Ze zitten verspreid op websites van nationale instanties (politie en justitie – data per gewest), van hulpverleningsorganisaties (jaarrapporten) in Vlaanderen of ze worden soms gepubliceerd via parlementaire vragen en antwoorden in het Vlaams Parlement, voornamelijk wat betreft de vluchthuizen en opvangcentra. We pleiten daarom voor **een rubriek ‘gendergerelateerd geweld’ op de website van Statistiek Vlaanderen** waarop alle data die Vlaanderen moet aanleveren in functie van de EU-richtlijn en het Verdrag van Istanbul gepubliceerd worden.